

JOŠ O MUZEALNOSTI

Ivo Maroević

Filozofski fakultet

Odsjek za informacijske znanosti

Katedra za muzeologiju

Zeljko Laszlo svojim tekstom o poljima muzealne određenosti i neodređenosti, koji je objavljen u časopisu *Informatica Museologica* br. 27 (1-2) 1996., gotovo na isti način kao i u svojem prilogu na prošlogodišnjemu muzeološkom sastanku u Brnu, u povodu obilježavanja jubileja ISSOM-a, dovodi u pitanje povezanost muzeologije i informacijskih znanosti. Stoga mislim da je korisno objaviti dio teksta u kojem sam na zamolbu dr. Z. Z. Stranskoga komentirao taj Laszlov tekst, jer je on i komentar ovoga najnovijeg Laszlovog teksta. S druge, pak, strane, fenomen polja muzealne određenosti i neodređenosti direktno je povezan s muzealnošću kao fenomenom, pa se u tom kontekstu ovaj tekst i direktno uklapa u Laszlovu otvorenu raspravu.

Najprije, mislim da muzeologija danas nije u krizi. Ona je kao znanstvena disciplina u fazi kad pokušava sintetizirati mnogo različitih pristupa koji su se pojavili tijekom njezina brza razvitka u posljednja tri desetljeća.

Na konceptualnoj razini, muzeološka teorija nije tako jednostavna kao što je muzeografija, jer se bavi konceptima i sustavima. Naš pristup na Zagrebačkom sveučilištu usmjeren je prema interpretiranju muzeologije, bibliotekarstva i arhivistike unutar informacijskih znanosti. To je rezultat globalnoga koncepta u kojem se baština tretira kao izvor različitih vrsta informacija i poruka koje su sadržane ili pridružene predmetima materijalnog svijeta da bismo ih komunicirali iz vremena u vrijeme, iz društva u društvo, od čovjeka prema čovjeku. To nije koncept informacijske znanosti u užem smislu.

Ne mogu se složiti sa Ž. Laszlom da muzeologija kao dio informacijskih znanosti zanemaruje muzealizaciju. Ona je samo pokušava objasniti na konceptualnoj razini. Muzealizacija je na stanovit način proces prepoznavanja i identificiranja muzealnosti materijalnog svijeta. Ona pomaže da se stvori muzeološki kontekst koji ponekad nedovoljno egzistira čak i u muzejskoj okolini. Analogija između muzealije i znaka postoji samo na konceptualnoj razini. Ta nam analogija omogućuje analiziranje muzealije na dokumentacijskoj, komunikacijskoj i informacijskoj razini. Ona nas potiče na pojedinačni pristup materijalu, obliku i značenju predmeta. Tako muzejski predmet (muzealija) nije "broj znakova", niti je muzeologija vrsta informacijskih znanosti koja se bavi istraživanjem, otkrivanjem i čitanjem znakova, kako je Ž. Laszlo rekao u svojem tekstu. Muzejski predmet (muzealija) je "broj značenja", a muzeologija se bavi istraživanjem, otkrivanjem i čitanjem muzealnosti (ili značenja) skrivene ili povezane s predmetima.

U tom kontekstu Ž. Laszlo postavlja pitanja o tome tko, kako i zašto atribuiraju svojstvo muzealnosti materijalnim predmetima. Odgovor nije jednostavan, ali ni tako složen. Naprosto, čovjek

(kustos, sabirač, istraživač, amater i dr.) otkirva i daje svojstvo muzealnosti materijalnim predmetima. On traga za muzealnosti u različitim procesima vrednovanja i tumačenja predmeta. To se događa s ciljem zaštite pojedinih predmeta kao dokumenata svoga vremena, vrednovanja i komuniciranja njihovih značenja drugim ljudima, generacijama ili društvima. Tako predmeti postaju važni kao izvori znanja.

Glavna točka informacijskog pristupa muzeologiji jest u tome da nam koncept muzealnosti dopušta prepoznati i identificirati dvije temeljne vrste informacija: znanstvene i kulturne. Kulturna informacija je ono što Ž. Laszlo nije uspio prepoznati unutar strukture predmeta. Ova vrsta informacija nije uvijek povezana sa znanstvenim informacijama koje su neposredno čitljive u materijalnoj strukturi predmeta.

U tom smjeru valja gledati i Laszlove primjere. Umjetničko djelo na zidu našega dnevnog boravka može imati svojstvo muzealnosti. To bismo mogli nazvati potencijalnom muzealnošću. Svakom stvarnom umjetničkom djelu imanentno je svojstvo muzealnosti. Njegova se muzealnost ne prepoznaje samo u procesu muzealizacije, već je obuhvaćena njegovim značenjem i vrijednošću.

Stvarna umjetnička vrijednost je sastavni dio muzealnosti. Uljena slika u našem dnevnom boravku (ako je od prepoznatljive umjetničke vrijednosti) nije u istom položaju kao komad namještaja u istoj sobi. Ona dokumentira naše namjere; ona odražava naše selekcijske kriterije; ona može biti dio uspomene na naše pretke. Ona može imati mnogo različitih slojeva značenja. Istodobno ona predstavlja umjetnika, njegov rad i sudbinu itd.

Lula poznate osobe ima nevidljivo značenje povezano s osobom na koju se odnosi. Ona može imati normalnu veličinu, oblik ili bilo koju drugu materijalnu značajku, ali strukturna informacija povezana s takvom lulom daje joj posebno značenje, ili muzealnost. Ovo značenje nije moguće otkriti u materijalu ili obliku lule, već u njezinoj povijesti ili u njezinoj društvenoj okolini u kojoj je provela dio svoga života.

U posljednjem primjeru što ga navodi Laszlo, veliku mamutovu kljovu i njezinu muzealnost moguće je objasniti na isti način. Njezina muzealnost nije u direktnoj vezi s njezinim idejnim ili stvarnim identitetom, već s njezinim zbiljskim, strukturnim i funkcionalnim identitetom (povijesnim ili razvojnim). Kljova stječe muzealnost tijekom svog života u arheološkom kontekstu. Tijekom vremena kljova postaje rijetkost. Rijetkost ili raritetnost dio je njezine kulturne informacije, a kulturna je informacija dio njezine muzealnosti. Ona je dijelom skrivena u predmetu i otkriva se tijekom istraživačkog procesa, a kasnije i u procesu muzealizacije. Što je bitno? Rijetkost nije skrivena u predmetu, već je blisko povezana s njegovim značenjem. Nju prepoznamo u predmetu tijekom istraživanja. Na drugoj, pak, strani, rijetkost će predmeta iščeznuti zajedno s predmetom, tj. ako predmet nestane ili prestane postojati. Tada će se pojam rijetkosti tog predmeta moći sačuvati jedino u dokumentaciji. Ova će dokumentacija biti dio znanja, ali će se izgubiti svaka mogućnost produbljanja istraživanja toga rijetkog predmeta. Prema tome, i fenomen rijetkosti koji je pridružen predmetu direktno je vezan uz njegovu

egzistenciju.

Napokon, analitički pristup predmetu materijalnog svijeta ili potencijalnome muzejskom predmetu (muzealiji) temelji se na semiološkoj teoriji i onoj informacijskih znanosti usporedno s istraživanjima koja se služe temeljnim znanstvenim disciplinama. Različiti identiteti predmeta; utjecaj njegova razvitka, povijesti, namjene i strukture na njegovo značenje; krucijalni utjecaj sadašnjeg vremena koje je apsolutno promjenjivo; svi ovi činitelji mogu objasniti ulogu muzealija kao dokumenata, nositelja poruka i informacija u vremenu, prostoru i društvu.

Muzealnost je značajka nečega što u jednoj realnosti dokumentira neku drugu realnost. U sadašnjosti je dokument prošlosti. U muzeju je dokument realnog svijeta. Unutar jednog prostora dokument je drugih prostornih odnosa. Tako predmeti iz jednog mjesta i vremena mogu biti dokumentima različitih društava, ako su bili svjedoci njihova razvitka. Predmeti s određenog mjesta mogu dokumentirati vrijeme svojeg postanka ili pak protok vremena i socijalni status koji su imali. Istrošen ili odbačen predmet može dokumentirati vrijeme i mjesto kojemu je pripadao, ili pak neke odsječke vremena od kojega su preostale samo oskudne indikacije o njegovoj negdašnjoj važnosti. Muzealnost je nematerijalna vrijednost ili značenje predmeta koj nam daje opravdanje za njegovu muzealizaciju. Muzealizacija je pak proces u kojemu predmetima postupno omogućavamo život u muzeološkom kontekstu. Ne mora svaki predmet koji ima svojstva muzealnosti biti muzealiziran ili, pak, svaki predmet koji je muzealiziran automatski stjecati svojstva muzealnosti. Ta se dva pojma ne preklapaju u potpunosti.

Znam da postoje određeni nedostaci u shvaćanju muzeologije kao dijela informacijskih znanosti, ali prednosti su brojne. Tradicija Zagrebačkog sveučilišta, inicijalni i utemeljiteljski rad profesora Bože Težaka i Antuna Bauera, brojni magisteriji, diplomski radovi i doktorati iz muzeologije kao dijela informacijskih znanosti daju nam snažan osjećaj da smo na pravom putu. Ja mogu razumijeti skepticizam Ž. Laszla, ali ne mogu prihvatiti njegovu utemeljenost. Na kraju, jedna napomena. Ž. Laszlo na nekoliko mjesta citira kratke izvatke iz moje knjige "Uvod u muzeologiju" kojima potkrepljuje svoje navode. Ja bih iz iste knjige mogao citirati barem toliko izvadaka koji bi potkrijepili moje navode koji nisu u suglasju s Laszlovim. Stoga ih nisam citirao. Čini mi se da je globalni pristup fenomenu muzealnosti i muzeologiji kao dijelu informacijskih znanosti koji je razvidan iz čitave knjige mnogo važniji za razmatranje navedenih fenomena od nekoliko izdvojenih rečenica. Time ne želim reći da kolegi Laszlu osporavam pravo primjene ove metode u razmatranju. To je napokon njegov izbor. Rezultat neka ocijene čitatelji.

Primljeno: 13.X. 1997.

Summary:

More about museology

Ivo Maroević

Museology today is not in crisis. It is more like scientific discipline in phase when it tries to synthesize lots of different approaches which has shown during quick development in last three decades.

Our approach on Zagreb university is directed towards the integration of the museology, librarianship and archives inside the information science. That is the result of the global concept in which was heritage treated as the source of different sorts of information and messages which were part of or connected to the object of material world so that it could communicate from time to time. Museology as a part of information science, doesn't ignore the musealisation, but helps creating museological context which sometimes doesn't exist enough, even in museological environment. Analogy between museum object and the sign exists only on conceptual level. That analogy enables us to analyze the museum objects on documentary, communicative and informative level. Museality is characteristic of something what on one reality documents other reality and non-material value or the meaning of the object which gives us the reason for its musealisation.

Musealisation on the other hand is a process in which we allow for some objects to get into the museological context. It is not necessary for every object which has some museological characteristics to be a part of musealisation, and it is not necessary for some object which is a part of musealisation to gain the museological characteristics.